

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Սուրբ Յարութեան Տաճարի Նորոգութիւնները

Անդամ մը ևս կ'ուզենք հայութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան, յատուկ առիթով մը. Գմբէթին վերաւերելութիւնը: Այս ամիս աւարտեցաւ հսկայական զմբէթին ամբողջական վերակառուցումը, մեր Տիրոջ Սուրբ Գերեզմանը շրջապատող քսանհզոր սիւներուն վրայ բարձրացող: Կաթողիկէ զմբէթին վերաշինութիւնը տեւց տարիէ մը աւելի և կատարուեցաւ Անգլիական ընկերութեան մը ձեռքով՝ Freeman and Kershaw: Սուրբ Յարութեան Տաճարի շինութեան այս մասը միայն արժեք վեց հարիւր իննսուն եօթը հազար Անգլիական թղթոսկի և վճարուեցաւ երեք համայնքներուն կողմէ. Յոյն, Լատին և Հայ: Հայոց Պատրիարքարանին արժեք երկու հարիւր երեսուն հազար Անգլիական Ոսկի, այսինքն մօտ հինգ հարիւր յիսուն հազար տոլարի պատկառելի զուամբը:

Սփիւռքի տարածքին վրայ կան երկիրներ, ուր հայեր նախարար են, երեսփոխան, պետական պաշտօնեայ, դատաւոր և քաղաքական ազդեցիկ դէմք: Զկայ, սակայն, երկիր մը, ուր հայ կազմակերպութիւն մը ունենայ իրաւունքներ, միջազգային ճանաչումով հաստատուած, բացի Երուսաղէմէն:

Մեր նախնիք ունէին այդ իրականութեան գիտակցութիւնը և ամէն միջոց և ազդեցութիւն կը զործածէին որպէսզի միջազգային իրաւասութիւններով հաստատուած հայոց ներկայութիւնը ամուր մնայ Սուրբ Տեղեաց մէջ:

Օսմանեան իշխանութեան օրերէն, Հայոց Պատրիարքարանի իրաւունքները միջազգային Սրբատեղիներուն վրայ, քրիստոնեայ մեծ Եկեղեցիներու — Կաթողիկէ և Օրթոդոքս — կողքին, եղած են համահաւասար սեփականութիւն և զործածութեան իրաւունք ամբողջ աշխարհի քրիստոնէութեան ամենէն նուիրական վայրերուն — Ս. Յարութեան Տաճար, Բեթղեհէմ և Գեթսեմանիի պարտէզ:

Երուսաղէմ քաղաքն է երեք աստուածապարզ կրօններու Սրբավայրերուն. Հրեան՝ իր Տաճարի մնացորդացով, Մահմետականը՝ Օմարի և Ալ-Աքսա մզկիթներով, իսկ Քրիստոնեան՝ Ս. Յարութեան Տաճարով, երուսաղէմ կը նկատեն իրենց սեփականութիւնը, ոչ թէ քաղաքական հասկացողութեամբ կամ պետական իմաստով, այլ իբրեւ կրօնական նկարագիր ունեցող տաճար-քաղաք մը, ուր, իւրաքանչիւր Սրբավայրի մէջ՝ Հրեան, Քրիստոնեան կամ Մահմետականը կու գան վերանորոգելու իրենց ուխտը նոյն ամենակալ Աստուծոյն:

Այսօր, կրօնական նոյն զգացումով է որ Հրեան՝ Լացի Պատը բրած իր զերագոյն ուխտավայրը, Սրբազան Քաղաքին կապած է իր հոգին՝ անքակտելի

պէսզի Ս. Յարութեան Տաճարի մուտքին՝ Ուշաթափման Վայրը, ուրկէ Սուրբն Մարիամ նայեցաւ իրաւունքով իր Որդիին և ուշքը կորսնցուց, մնայ հայկական. որպէսզի անոր կողքին՝ Խաչեցեալին մեծ մոգայիքը ըլլայ միշտ «յիշատակ ազգիս հայոց», որպէսզի Երկրորդ Գողգոթան, իր զոյգ խորաններով մնայ հայուն սեփականութիւնը, որպէսզի Տաճարին ամենէն հին մասը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Եկեղեցին, հայկական իր ճարտարապետութեամբ, ըլլայ հայկական յաւիտենական ներկայութիւն մը. վերջապէս, որպէսզի Հայը՝ Յոյնին և Լատինին հետ, հաւասար իրաւունքով զործածէ Քրիստոսի Ս. Գերեզմանը, մատուցանելու համար Ս. Պատարադը՝ իր հայրերու Աստուծոյն:

Ոչ մէկ այլ ժողովուրդ ունի նման իրաւունքներ, Յոյնին չափ՝ որ կը ներկայացնէ Օրթոտոքս աշխարհը և կը հաշուէ երեք հարիւր միլիոն և Լատինը, որ կը ներկայացնէ Կաթոլիկ աշխարհը և կը հաշուէ առաւել քան 700 միլիոն:

Քսան տարիներէ ի վեր կը վերանորոգուի Սուրբ Յարութեան Տաճարը: Յունաստանի կառավարութիւնը կը հոգայ մեծագումար ծախսերը Յունաց Պատրիարքարանին, որոնք անցան երկու միլիոն տոլարը: Լատինաց բաժինը կը հոգայ Վատիկանը, իր անսահման կարողութեամբ: Հայը, որ պէտք է մասնակցի մէկ երրորդով, կը հոգայ ծախսի իր բաժինը նուիրատուութիւններով և Պատրիարքարանի հասոյթներով:

Պատրիարքարանը ծախսած է ցարդ մօտ մէկ ու կէս միլիոն տոլար, ընթացիկ նորոգութիւններուն համար, իսկ այս տարի, զմբէթի նորոգութեան համար միայն՝ հինգ հարիւր յիսուն հազար տոլար: Ընդամենը երկու միլիոն տոլար, մօտաւորապէս: Եւ աշխատանքները վերջ գտած չ'են տակաւին ...:

Խորին երախտագիտութեամբ կ'ուզենք յիշատակել այստեղ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան իշխանավայել օժանդակութիւնը Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան ծախսերուն. ան երեք հարիւր հազար տոլար տրամադրեց ընդհանուր նորոգութիւններուն, առաջին իսկ օրէն, իսկ զմբէթի նորոգութեան համար Պատրիարքարանի օգնութեան փութաց՝ տրամադրելով հարիւր ութսուն հազար տոլար:

Ամբողջ ազգին նուիրատուութիւնները Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան հասան եօթ հարիւր հազար տոլարի, մօտաւորապէս: Մնացեալ գումարները վճարուեցան Պատրիարքարանիս կողմէ, անցեալ քսան տարիներու ընթացքին և կը շարունակուին վճարուիլ ամէն շաբաթավերջի:

Այսօր, երբ Երուսաղէմի հարցը միջազգային հրապարակի ամենէն տազնապալին է, երբ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, Իսլամ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, Վատիկանը և մեծ մայրաքաղաքները զայն կը նկատեն Միջին Արևելքի թնճուկին կեդրոնական հարցը, հասած է ժամը որ հարց տանք հայ հանրային կարծիքին. ի՞նչ կ'ընէ հայութիւնը զօրավիգ կանգնելու համար Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան՝ հայոց իրաւունքներու պահպանումին և ամրացումին համար: Կը գիտակցինք, առ նուազն, հարցի կարևորութեան: